

У статті проаналізовані і розкриті основні складові професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання (технологій), характерні для здійснення навчально-виробничої діяльності.

Л.В. Куцак

**ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТРУДОВОГО
ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ**

Автором рассмотрены особенности формирования профессиональной компетентности в условиях профессиональной подготовки.

В статье проанализированы и раскрыты основные составляющие профессиональной компетентности будущего учителя трудового обучения (технологий), характерные для осуществления учебно-производственной деятельности.

L.V. Kutsak

**FEATURES OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE OF
FUTURE TEACHERS OF LABOUR STUDIES IN THE CONDITIONS OF
PROFESSIONAL PREPARATION**

Features of forming of professional competence in the conditions of professional preparation are considered by the author.

The basic constituents of professional competence of future teacher of labour studies (technologies), which are characteristic for realization educational-production to activity are exposed and analysed in the article.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2010

УДК 37.03:37 (091)

*К.Ф. Нор,
Миколаїв, Україна*

**ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ**

Інтегрування української педагогічної освіти в загальноєвропейський та світовий освітній простір вимагає усвідомлення засад і принципів сучасної професійно-педагогічної підготовки вчителя.

Сучасні вимоги до педагога висвітлені в законі «Про загальну середню освіту»: «Педагогічними працівниками повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти» [1, с.42].

Сьогодні актуальність цих питань зумовлюється новою освітньою парадигмою – парадигмою «самореалізації особистості», що висуває на перший план потребу в учителіві, який би міг взаємодіяти з дітьми на основі особистісного підходу, коли між учасниками навчально-виховного процесу встановлюються партнерські стосунки, коли створюються сприятливі умови для вільного їх самоутвердження.

Аналіз історико-педагогічної літератури показав, що в останні роки зростає інтерес до професійно-педагогічної підготовки вчителя. Так, теоретичні засади підготовки вчителя висвітлені у працях В. Бондаря, О. Киричук, О. Мороза. Питання професійної майстерності досліджується у працях Н. Дем'яненко, І. Зязюна, О. Пехоти, О. Рудницької та інших вчених. Вагомими дослідженнями змісту педагогічної культури можна вважати результати наукового пошуку, отримані Є. Барбіною, В. Гриньовою та ін. Педагогічна культура, творча особистість учителя в науковому доробку В. Сухомлинського виступала темою історико-педагогічних розвідок М. Антонця, Л. Бондар.

Проблема формування педагогічної культури у наш час дуже актуальна, тому що інноваційні процеси, які відбуваються у педагогічній теорії і практиці, висувають серйозні вимоги до підготовки майбутнього вчителя.

Мета нашої статті – довести, що педагогічна культура вчителя є одним з визначальних факторів педагогічної системи В.О. Сухомлинського і визначити шляхи розвитку цієї цінної якості у майбутнього педагога.

Педагогічна діяльність це вид професійної діяльності, змістом якої є навчання, виховання, розвиток тих, хто навчається. Педагогічна діяльність володіє великим творчим потенціалом, тому в її здійсненні важливі спеціальні здібності. Людина, яка не має здібностей до спілкування з людьми, організаційних, комунікативних здібностей до педагогічної діяльності, не може стати справжнім професіоналом. «Справжній учитель за всі часи зберігав неповторність своєї особистості. Вірний своєму покликанню, він являє високоморальний приклад практичних дій, утверджує гуманістичні принципи добра і справедливості, зміцнює духовний зв'язок поколінь» -, говорив В.А. Сластьонін [6, с. 28].

Головною передумовою успішного виконання педагогом його професійних функцій є особистісна педагогічна культура. Сучасні дослідники (В.Л. Бенін, К.М. Левітан, Н.В. Седова) розглядають педагогічну культуру як інтеграцію, синтез природних і набутих особистісних якостей, які забезпечують високий рівень діяльності вчителя. Український педагог Ягупов дає таке визначення: «Педагогічна культура – оволодіння педагогом педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості» [7, с. 168]. Педагогічна культура – це складова загальної культури педагога, яка пов'язана з життєвими цінностями і орієнтирами вчителя, його духовністю та морально-етичними переконаннями. Ядром загальної культури особистості є освіченість і вихованість в їх гармонійній єдності. Показником загального розвитку педагога є рівень його пізнавальних процесів: мислення, увага, пам'ять, уява. Результативність педагогічної діяльності визначається також ступенем емоційно-вольової сфери.

Велика заслуга у розробленні педагогічної культури вчителя належить видатному українському педагогу В.О. Сухомлинському. Він писав: «Педагогічна культура – це жива, творча педагогіка повсякденної творчої праці, та педагогіка, в якій теоретичні закономірності процесу впливу на духовний світ вихованця ніби зливаються з особистістю вчителя. Педагогічна культура – це, образно кажучи, техніка і технологія взаємодії майстра і об'єкта його праці... Багатогранність, різноманітність, відточеність, зразковий стан інструментів нашої творчості, уміння володіти ними так само тонко, як прекрасний музикант володіє скрипкою, - все це і є педагогічною культурою».

Педагогічна культура, за В.О. Сухомлинським, грає роль необхідної умови загального і духовного розвитку учня і займає провідне місце у забезпеченні ефективності педагогічного процесу як опосередкований засіб стимулювання розвитку задатків і здібностей дитини. Оволодіння педагогічною культурою вимагає від учителя здатності до системного педагогічного мислення, готовності до педагогічної творчості і професійного саморозвитку. Аналіз творів видатного педагога приводить до переконання, що професійно-педагогічні вміння є найсуттєвішими ознаками педагогічної культури.

На думку В.О. Сухомлинського, «педагогічна культура» проявляється в умінні орієнтуватися у складних питаннях науки і практики, в умінні вчителя аналізувати свою роботу, виявляти інтерес до теоретичного осмислення свого досвіду, прагнути пояснити причинно-наслідкові зв'язки між знаннями учнів і своєю педагогічною культурою. Він також стверджував, що педагогічна культура проявляється у постійній увазі до духовного світу вихованців. В. О. Сухомлинський бачив в учителеві «першого і головного світоча інтелектуального життя школяра, бо він породжує у дитини потяг до знань, повагу до науки, культури вихованця» [2, с.49]. Педагогічну культуру він розглядав як містке, бага-

тогранне поняття, що охоплює різні сторони особистісних проявів діяльності вчителя. Особливе місце в структурі складових педагогічної культури В.О. Сухомлинський відводив культурі педагогічного спілкування. Культура педагогічного спілкування, на його думку, проявляється не тільки в тому, наскільки точно й неупереджено вчитель сприймає учнів, розуміє їхні почуття й індивідуальні особливості, а й у способах і прийомах, які він використовує для організації педагогічної взаємодії, здійснення виховного впливу на дитину [3].

Важливе значення у педагогічному спілкуванні має комунікативна культура, або культура мовлення вчителя. Мова вчителя – показник його педагогічної культури, професійної майстерності. Якщо вчитель не володіє словом, то він не може навчити любові не тільки до мови, до літератури, а й до історії, географії. В.О. Сухомлинський підкреслював: «Оволодіння культурою слова – один з найважливіших показників загальної педагогічної культури вчителя. Ми мусимо докладно володіти інструментом мислення» [4]. У Павлицькій середній школі В.О. Сухомлинський проводив велику роботу з підвищення мовної культури вчителя та учнів. У статті «Слово про слово» він дає слушну пораду педагогам: «...Якщо ви прагнете, щоб ваше виховання стало мистецтвом, відточуйте слово. Шукайте у невичерпній скарбниці нашої рідної мови перлини, які запалюють вогник у дитячих очах. Знаходьте найтонші відтінки на багатобарвній палітрі народної мудрості, говоріть дітям красиво про красу навколишнього світу» [4].

Для розв'язання основної проблеми – формування педагогічної культури майбутнього вчителя, стимулювання інтересу до вивчення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського – ми проаналізували багато першоджерел й прийшли висновку, що його педагогічні ідеї повинні бути усвідомлені майбутніми вчителями не як абстрактні поняття, а як професійні якості для реалізації принципів демократизації і гуманізації шкільного життя. Виховання майбутнього вчителя в процесі вивчення педагогічної діяльності В.О. Сухомлинського ми націлювали на формування у студентів аналітичного, конструктивного і творчого мислення, формування педагогічної культури.

Реалізацію завдань формування педагогічної культури під час вивчення педагогічної спадщини видатного педагога ми здійснювали такими шляхами:

- розкриття педагогічної культури вчителя в системі теоретико-методологічних поглядів В.О. Сухомлинського;
- визначення шляхів практичного формування педагогічної культури майбутнього вчителя.

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського характеризується цілісністю й усебічністю, становить цілісну, вивірену життям систему, що довела свою ефективність. Складові системи взаємодіють, створюючи основу для досягнення виховного успіху.

Пошуки шляхів підвищення ефективності вивчення педагогічної діяльності В.О. Сухомлинського дали змогу вийти на гнучкі технології навчання. Інтенсивна технологія навчання перш за все передбачає нові організаційні форми взаємодії викладача і студента, а також нову систему діагностики та контролю начального процесу. Їх характерною ознакою є перенесення центру уваги у навчанні на самостійну роботу студентів, на створення умов, які б стимулювали систематичне, активне, самостійне оволодіння знаннями.

Вивчаючи теоретичні положення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського, ми замінили лекцію інформативного характеру лекцією концептуально-аналітичною, проблемною. Основним методом читання лекції ми обрали дискусію. Дискусія – це теоретична форма розвитку знань, творчого мислення. Вона заснована на пошуках істини через суперечки, стикання різних точок зору.

Необхідними умовами дискусійного спілкування є: правильна постановка і формулювання головного питання (предмета дискусії), наявність чітких, ясних і точних думок про предмет дискусії, атмосфера доброзичливості, психологічного комфорту, рівноправність учасників, чітке і ясне усвідомлення мети дискусії, взаємний інтерес до питання, яке обговорюється, достатній запас інформації з головного питання обговорення, підготовка дискусії, послідовний хід розвитку дискусії, обмеження кількості учасників.

Так, при проведенні лекції на тему «Славетний український педагог-гуманіст В.О. Сухомлинський» одне з дискусійних питань було «Формування педагогічної культури». Для обговорення виносились такі проблемні питання: яким бачив В.О. Сухомлинський вчителя? Що означає хороший учитель? Що В.О. Сухомлинський розумів під педагогічною культурою? Яка ідея В.О. Сухомлинського випередила свій час? Чи сприяють погляди видатного педагога відновленню національної школи України?

На семінарських заняттях нам треба було вирішити такі завдання: визначити психологічні і педагогічну теоретичну основу особистісно орієнтованої технології В.О. Сухомлинського; вказати авторські і базові елементи педагогічної технології В.О. Сухомлинського; здійснити практичну реалізацію формування педагогічної культури майбутнього педагога. На занятті студенти аналізують методи роботи Павлишської школи, виконують творчі завдання, виділяють складові педагогічної культури вчителя, пишуть анотацію на праці В.О. Сухомлинського, висловлюють власні думки щодо готовності працювати в школі та ін.

Цілком зрозуміло, що педагогічна культура не формується лише на 2-3 заняттях. Це тривалий процес, і відбувається він протягом навчання студента у ВНЗ: це і створення атмосфери позитивного ставлення до студентів, забезпечення емоційного комфорту, наближення студентів до краси природи, мистецтва,

людських взаємин, вчинків, створення умов для виявлення творчих здібностей кожного студента, духовне спілкування викладач-студент, студент-студент. Тому робота з формування педагогічної культури майбутнього вчителя не вичерпується лише аудиторною роботою. У позааудиторний час ми проводимо традиційні зустрічі за «круглим столом». Усі зустрічі не схожі одна на одну, хоча й присвячені одній проблемі.

Вивчення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського створює широкі можливості для професійного становлення майбутнього педагога, формування його педагогічної культури. Орієнтуючи майбутніх педагогів і вчителів-практиків на доведення професійно-педагогічних вмінь до рівня майстерності, він вказує на засоби професійного удосконалення – самоосвіту і самовиховання. «Удосконалення педагогічної майстерності – це передусім самоосвіта, особисті ваші зусилля... На основі спостереження, самоаналізу у вас народжуватимуться власні педагогічні ідеї», - писав В.О. Сухомлинський у книзі «Сто порад учителям» [5, с. 560].

Отже, формування педагогічної культури майбутнього вчителя є одним з найважливіших завдань вищої школи, нерозривно пов'язано з відродженням нації, демократизацією й гуманізацією суспільства.

Список літератури: 1. Закон України «Про загальну середню освіту» //Законодавство України про загальну середню освіту. Бюлетень законодавства і юридичної політики України. – К., 1999. - №9. – С. 31 – 54. **2.** Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1976 – 1977. – Т.4. – С. 450 – 451. **3.** Сухомлинський В.А. Письмо о педагогической этике //Нар. обр. – 1970. - №11. – С. 48 – 52. **4.** Сухомлинський В.О. Слово про слово //Рад. Україна. – 1964. – 16 січня. **5.** Сухомлинський В.О. Избранные произведения: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1980. – Т.2. – С. 447 – 698. **6.** Сластенин В.А. Учитель и время. //Советская педагогика. – 1990. - №9. – С. **7.** Ягунов Педагогіка: навчальний посібник. – К., Либідь. – 2003. – 560 с.

К.Ф. Нор

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Автор розглядає проблеми формування педагогічної культури майбутнього педагога. На основі аналізу педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського і власного досвіду автор розкриває шляхи реалізації даної проблеми.

Е.Ф.Нор

ФОРМИРОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

Автор рассматривает проблему формирования педагогической культуры будущего учителя. На основе анализа педагогического наследия В.А. Сухомлинского и личного опыта автор раскрывает пути реализации данной проблемы.

K.F. Nor

DEVTLOPING OF PROSPECTIVE TEACHER'S PEDAGOGICAL CULTURE

This article deals with the problems of development of professional culture of future teacher. The author reveals the ways of realization of this base of analysis his own experience and pedagogical heritage of V.O. Suchomlinskiy.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2010

УДК 159

*Н.В. Подбуцкая , Е.Н. Курявская,
м. Харків, Україна*

МОТИВАЦИОННАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Постановка проблемы. В студенческом возрасте достигают высокого уровня развития необходимые для формирования образа жизни психические и физические функции человека. В частности, активно развиваются мотивационно-потребностная сфера и ценностные ориентации личности. В переходные, кризисные периоды развития возникают новые мотивы, новые ценностные ориентации, новые потребности и интересы, а на их основе перестраиваются и качества личности, характерные для предшествующего периода.

Важнейшим новообразованием этого периода является развитие самообразования, то есть самопознания, а суть его – установка по отношению к самому себе. Развитие рефлексии, то есть самопознания в виде размышлений над собственными переживаниями, ощущениями и мыслями обуславливает критическую переоценку ранее сложившихся ценностей и смысла жизни – возможно, их изменение и дальнейшее развитие. Также важным новообразо-